This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

PG
5022
.A3
1879

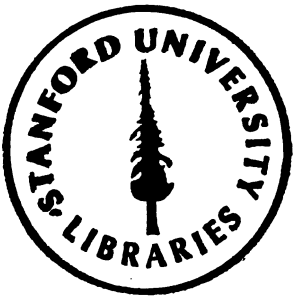
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

Hanka, V.

RUKOPISOVÉ
ZELENOHORSKÝ A KRALODVORSKÝ.

Staročeským textem

vydal

JOSEF JIREČEK.

V PRAZE.
Nákladem Frant. Řivnáče.
1879.

PG5022
A3
1879

Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

ÚVOD.

Společným úsilím badatelův našich pořád se ěšeněji vzmáhá známost nejdávnější podstaty a po-ahy jazyka českého. Nemine téměř rok, aby náš po ím rozhled novými objevy nebyl šířen a tříben. olik památek staročeských na světlo vynešeno od ku 1818! Tehdá Dobrovský z nejstarší doby až do 1310 položil deset známých mu spisův a zlomkův ovesných, z kterých nicméně jeden (píseň pod Vy-hradem) prokázal se býti rukopisem novověkým, va pak (Bohemář a svatovítský Alexander) teprv za uhé polovice čtrnáctého věku jsou psány: a jaký st počet i rozsah památek, ježto nám nyní jsou po ce! I pokrok, jenž se od oné doby stal v mluvni-ém proskumu staré češtiny, bez nadsazování na-ati lze velikým.

Obsahem i působností svou na novověkou litera-ru mezi všemi staročeskými památkami přední místo ží básně rukopisův zelenohorského a kralodvorského. oznávání ceny jich rok po roce vzrůstá, i není po-

*

chyby, že se dalším badáním v oboru staré národní literatury nejen české, ale i slovanské vůbec, ještě důvodněji a pevněji utvrdí obecné přesvědčení nepodjatých znalcův o mnohostranné jich vážnosti a dokonalé jich přesnosti.

Na tomto místě nebude nevhod ukázati k jednomu z objevův nejnovějších. Posud stav vzdělanosti české za prvních křesťanských Přemyslovicův od samých domácích dějepiscův pokládán býval za dosti nevyspělý a prvopočátečný: a v jakém skvělém světle nám Čechy i Prahu za Boleslava II představuje mnohozjezdilý i mnohozkušený očitý svědek, jehož seznámil ruský akademik A. Kunik z díla arabského letopisce nedávno vynesl na veřejnost!

Ale příliš by nás zavedlo i jen povrchní a zběžné probrání všeho toho, co se v oboru literatury a jazyka vědy staročeské událo za posledních šedesáti let. Jen dotknouti sem se toho chtěl, maje ospravedlniti nové vydání rukopisův zelenohorského a kralodvorského. Samot sebou nutno jest, aby se památky tyto časem v čase znova prohlédaly, jednak k vůli zjištění, kterak měrou se srovnávají s novými objevy, jednak k novému upravení textu jejich podle požadavkův postupujícího výskumu.

Nejdůležitější k tomu pomůckou jest fotografické vydání, musejním bibliotekářem A. J. Vrťátkem pořízené, jímžto se bezprostřední užití rukopisu nejen zmnohonásobilo, ale nad to i velice usnadnilo. Mu

nad to čtení zjištěna J. Jungmannem, Koubkem, Šafaříkem, Hattalou, Gebaurem, Maškem a původci spisu „Die Echtheit der Königinhofer Handschrift kritisch nachgewiesen“ (Prag 1862).

Při úpravě nynějšího vydání spravoval jsem se těmito pravidly.

Text rukopisu zelenohorského přepsán podle požadavků mluvnických nejstarší známé češtiny; text pak rukopisu kralodvorského věrně převeden z fotografie. Jotování (ie, iu, ia) vůbec přísně provedeno tak, jak je originál podává. Tudíž ovšem i také *r* m. *ř* položeno všude, kde se v originálu tak čte. Sic jinak užito spůsobu při přepisování starých spisův českých nyní obecně přijatého. V rkp. zelenohorském sem *e*, jež místo staroslovanského ъ a ь zaujímá, označil převráceným *ə*.

Obnovy, kterých ve čtení provedeno, zakládají se na bedlivém uvážení všech okolností. I nebude nevhod, jestliže z nich, pokud možná, vyčtu všecky závažnější, jak během času byly navrženy a odůvodněny, s vyznačením doby i místa, kde se tak stalo, ať sem jich již užil nebo mimo sebe pustil. *)

---

*) Opravy. Při rkp. zel. v. 24 čti: *Kdy* sie; v. 109: v Němciech. Při kralodvorském v Čestmiru v. 209 čti: čětný; v Jaroslavu v. 72 čti: brání; v. 258 čti: sěn sě; v. 259 čti: zeřivý; v. 279 čti: zlomista je *oba* velím praskem.

V rukopise selenohorském:

V. 38 „ot brəd v lěto riečných“ dle prvotního čtení J. Jungmannova (Krok 1823, I sv. 3 str. 53), místo čehož Hanka 1829 ve vydání spolu se Svobodou učiněném (str. 198) přijal „vletoréčných“. Hankovo čtení později sobě osvojil Šafařík, snaže se slovo to svésti s kořenem *vlt* (unda) v názvu *Vltavy*, jehož slovanskost, ač tuším bez důvodu, přijímal za bezpečnou.

V. 95 „k nim sě zmija vnorí“, m. „k nim-že zmija vnorí“. Sloveso na tomto místě těžko jinak vyložiti než co zvratné „vnořiti sě“. Hanka (1829) ovšem četl „k nim-že“ a čtením jeho ani po něm nehýbáno; nebyloť známo, že v staré češtině vztažné zájmeno *jen, ji* užíváno i bez přirážky *-že*. (Srov. Nákres mluvnice staročeské 1870 § 392.)

V rukopise kralodvorském:

Záboj. V. 56 „vracesta se rozkosem“ m. „vracesta se rozkošem“ navrženo od J. Pr. Koubka (Č. Č. M. 1838 str. 391, Listy fil. a paed. III str. 88).

V. 44 má prostý vokativ „Záboju“, kdežto ve v. 80, 89, 92, 115 a 174 čtu „Záboj-bratře, Slavoj-bratře“. Posavad četlo se „Záboji-bratře, Slavoji-bratře“ s přehláskou, ale myslím, že navržené mnou čtení lépe se s rukopisem srovnává. Dokladův, že v staré češtině nominativ osobního jména sestavován s vokativem přistavku, nemnoho sice posud známo, ale o bývalosti vazby té pochybovati nelze, jakkoli k ní zřetel posud

ebyl obrácen. Štítný ku př. klade: Sestra Lucia, evko líbá Bohu (Šaf. Ml. §. 38).

V. 78, 79 atd. *Král* (povstalé ze jména Karla elikého) všude položil sem velkým písmenem, jaož sluší na jméno vlastní (Světozor Sl. Novin 1859, r. 355, Echtheit str. 7, Listy fil. a paed. III str. 57 a IV str. 243).

V. 154 a 155 „i váleno zdě . . . . i váleno tamo d Slavoje". Tu po „zdě" tuším třeba dodati „ot áboje".

V. 177 „i v . . . . . ruce mlatem, i v druhej meśm", kde též před slovem „ruce" vypadlo „jednej".

V. 190 *„ranú na ránu* soptichu" lépe se shoduje duchem češtiny, než „ránu na ránu"; krutost zaste soptiti lze „ranou", nikoli „ránu".

Čestmír. V. 77 třeba k vůli smyslu doplniti: A *jako* po horách", čehož ovšem žádá i „tako" v náedujícím verši.

V. 89 „v del je spevnichu" m. „v délie", jak čte ýbor (Č. Č. M. 1877 str. 112).

V. 105 „jarno" m. Hankova „urno" (Vrtátko ve ýkladu fotografie str. 19).

V. 152 m. „dojdú voje". Gebauer (Listy fil. a paed. II str. 274) čte „dojdú *i* voje", kteréžto *i* prý vězí přední čárce písmene *w*. Oprava ta má důvod nitřní, nicméně nesluší přehlédnouti, že v rkp. slovo *oje* obecně psáno jest *„woie"*, nikoli *„voie"*.

V. 153 v „stlúpech“ m. „v slúpech“. V rkp. jest místo vytřeno, ale prostor, jakož se zdá, spíše vyžaduje *stl* než *st*, což ve shodě jest i se starším tvarem slovce toho.

V. 160 „nad drahú k skále“ m. „na dráhu“. Toť čtení, k němuž nutně vede v. 140: „tam *s* cesty (t. j. stranou cesty) skála“. Mimo to se v rkp. dvojí stejná souhláska z pravidla téměř píše jediným písmenem: všici, otud a pod.

V. 174 „Vojni, ozvučění hlukem“ lepším je čtením než „voji, ozvučění hlukem“. (Č. Č. M. 1878 str. 95, pozn.)

V. 183 „očekáváše jie“ (t. j. vojsky) m. „je“.

V. 212 posud jest jedním z nejzatmělejších. Hanka klade: „Vzad, vzad, strachy jim by ze všia lesa“, Výbor: „Vzad! vzad! — Strach i jim by ze všia lesa“. Smysl pravý tuším jest, že vojínům Vlaslavovým prý samé strachy ze všeho lesa znělo: V zad! V zad! Tím se co pravé čtení namítá: „‚V zad! v zad!‘ strachy jim bi (bilo) ze všia lesa“.

V. 225 rozličná posavadní čtení viz v Echtheit str. 8 sld. Pravé jest „sípáše“ totiž „uspávala“.

V. 253 m. „k Neklanu radostnu uchu“ buď čti sluší „k Neklan*iu*“ (Echtheit str. 198) anebo „k Neklan*ovu*“.

Beneš Hermanov. V. 31 „tajno“, m. Hankova čtení „tamo“, zjistil Vrťátko (l. c. str. 12).

Jaroslav. V. 55 „rozčepichu“ a v. 76 „rozčepené“ m. čtení ve Výboru „rozščep“. Sloveso ščepiti, štěpiti je složené „s-čěpiti“, s čímž se „roz-*čepiti*“ dokonale srovnává.

V. 117 „pře pohany“ a v. 257 „pře druhého“ m. „přěs“, což v rukopise základu nemá (Echtheit str. 198). Srov. v Alexandreidě zlomku budějovského II rčení: „*pře* chválu česti nejednaké“ (Č. Č. M. 1841 str. 85).

V. 194 „nevzmožno . . . pro žízň vojevati“, kdež před „pro“ nutno třeba dodati „nám“ (Č. Č. M. 1861 str. 338).

V. 206 „ot Boha na milosť ždáti“. V rukopise v jednom je psáno „namiloſt“. Tuť se tedy opakuje případ, již při Čestmíru v. 160 zjištěný, že m. dvojího *m* písař napsal jen jedno a že tedy čísti třeba „ot Boha *nám* milosť ždáti“, čehož i vazba slovesa „ždáti“ požaduje.

V. 248 m. „i by pótka krutá posledněje“ (Výb.) nutně čísti třeba „i by pótka *krutiá* poslednějie“, totiž že se strhla půtka, která krutší byla nad tu, ježto se posléze byla udála (Echtheit str. 198).

V. 258 a 280 rukopis má „forſie“ a „forſem“, kdežto se hláska *ř* sic jinak obecně píše spojkou *rs*. Z toho souditi sluší, že nynější slovo *oř*, vzniklé ze starogermanského *hors*, za doby skladatelovy ještě znělo *ořš*. Srov. třtí m. trstí, křtíti m. krstiti, kurfiřt m. kurfiršt.

V. 283 m. „takož spade“ (Výb.) čísti sluší „tako ž' spade“ (Echtheit str. 198).

Zbyhoň. V. 33 m. „Já sem“ čísti třeba „Jáz sem“ z též příčiny, jako „na*d* drahú“, „m*ám* milost“.

V. 6 a 17 opraveny, jakož na str. 51 se čte naznačeno.

Jahody. V. 5 a 6 zdají se býti počátkem sloky, z nížto se dva zadní verše ztratily.

Jelen. Hanka libovolně četl v. 12 vrah*óm* m. vrah*óv*, a v. 17 žalost*ivé* m. žalost*ní*.

Růže. V. 2 Dobrovský (Lit. G. 1818 str. 389) četl „ciemu si *mnie* rozkwetla“, Hanka (1819 i 1829) „čemus raně“, Výbor „čemu si raně“. Mašek (Listy fil. a paed. III str. 276) vrací se ke čtení Dobrovského. Rukopis tu nepodává celé bezpečnosti. Čtení „raně“ mimo jiné dosvědčuje se písní prostonárodní z l. 1893 známou, totiž „Jahódky, jahódky, kterak ste *rano* prokvetly“.

Sic jinak provedeno správné čtení *rúčí* m. ruší, novočesky roučí; *chlúmek* m. chlumek, ačkoli nyní oba tvary (chlumek i chloumek) jsou v obyčeji; *na-li-t* m. nalit, kdež *t* jest enklitické; vyskýtát se i *nali*, jež složeno z *na* a lok. *li* jmene *le*, obsaženého též v a-*le*, *le*-živ; *opět* a *opěti* m. opět a opěty, k čemuž nutně vede nejen nazpětná přehláska, ale i tvary stsl. opętъ, stpol. opięć (opącz v žaltaři florianském), ruské опять atd.

Dějepravné zpěvy rukopisu kralodvorského seřadil sem podle stáří dějův, ježto se v nich opěvují; kusy lyrické a lyricko-epické, které se v rukopise zahrnují pod „písněmi“, zůstavil sem v tamním pořádku.

Dějepravné zpěvy větší rozdělil sem na odstavce k vůli snazšímu přehledu jednotlivých oddílů opěvaného děje. Ve Zbyhoni hleděl sem k tomu, aby promluvy jednotlivé dle mluvících osob určitě od sebe byly rozlišeny.

Ve zpěvích bez pravidelného rozměru rozdělil sem verše podle zásad, jichž podstata na jiném místě (Echtheit str. 86—94) aspoň poněkud jest nastíněna.

V PRAZE dne 1. dubna 1879.

Jos. Jireček.

RUKOPIS ZELENOHORSKÝ.

A. NÁLEZ O PRÁVU RODOVÉM.

„. . . . . .
všiak ot svej čelědi vojevodí,
mužie pášiú, ženy ruby strojia.
I umrě-li gława čelědina,
děti všě tu sbožiem v jedno vládú,
vládyku si z roda vyberúce,
ký pložně-dle v snemy sławny chodí,
chodí s kmetmi, s lěchy, vládykami.“
Vstachu kmetie, lěši i vládyky,
pochválichu pravdu po zákonu.

B. LIBUŠIN SOUD.

Aj Vlotavo, če mútíši vodu,
če mútíši vodu striebropěnú?
Za tě liútá rozvłajáše búria,
sesypavši túčiu šira nebia,
opłákavši głavy gor zelených,
vypłákavši złatopieskú glinu?
„Kako bych jáz vody nemútiła,
kegdy sě vadíta rodná bratry,
rodná bratry o dědiny otné?
Vadíta se kruto meziu sobú

liútý Chrudoš na Otavě krivě,
na Otavě krivě, zlatonosně,
Stiagłav chraber na Radbuzě chładně,
oba bratry, oba Klenovicia,
roda stara Tetvy Popełova,
jen-že príde s pleky s Čechovými
v sie-že žirné vłasti přes tri řěky.“
Priletieše družná vłastovicia,
priletieše ot Otavy krivy,
sěde na okence rozłožito
v Liubušině otně złatě siedlě,
siedlě otně, světě Vyšegradě,
běduje i naricaje mutno.
Když sie słyše jejiú rodná sestra,
rodná sestra v Liubušině dvoře,
sprosi kněžnu utr' Vyšegradě
na popravu ustaviti pravdu,
i pognati bratry jejia oba,
i súditi ima po zákonu.
Káže kněžna vypraviti posły,
po Svatosław ot Liubičě biełé,
idě-že sú dúbraviny uné,
po Liútobor s Dobrosławska Chłomcia,
idě-že Orlicîu Łabě pije,
po Ratibor ot gor Krəkonoší,
idě-že Trut pogubi saň liútú,
po Radovan ot Kamena Mosta,
po Jarožir ot Brəd v lěto riečných,

po Střězibor ot Sázavy ladny,
po Samorod se Mžě striebronosné,
po všě kmeti, lěchy i vládyky,
i po Chrudoš i po Stiagłav bratry,
rozvaděmá o dědiny otné.
Kda sě snechu lěši i vládyky,
Vyšegradě . . . . . .
prokní stúpi rozenia-dle svégo.
Stúpi kněžna v bělestvúci rizě,
stúpi na stół oten v slavně snemě.
. . . . . dvě věgłasně děvě,
vyučeně věščbám vítězovým.
U jednej sú desky pravdodatné,
u vtorej meč krivdy karajúcí,
protiv ima płamen pravdozvěsten,
i pod nima svatociúdná voda.
Počě kněžna s otna złata stoła:
„Moji kmetie, lěši i vládyky,
se bratroma rozrěšite pravdu,
ja-že vadíta sě o dědiny,
o dědiny otné meziu sobú.
Po zákonu věkoživných bogóv
budeta im oba v jedno vłásti,
či sě rozdělíta rovnú měrú.
Moji kmetie, lěši i vládyky,
rozrěšite moje výpovědi,
budetě-li u vás po rozumu;
nebudetě-l' u vás po rozumu,

ustavite ima nový nález,
ký by smierił rozvaděná bratry."
Kłaniechu sě lěši i vládyky,
i počěchu ticho govoriti,
govoriti ticho meziu sobú
i chváliti výpovědi jejie.
Vsta Liútobor s Dobrosławska Chlomcia,
je sě tako słovo govoriti:
„Sławná kněžno s otna złata stoła,
výpovědi tvoje rozmysliechom:
seber' głasy po národu svému."
I sebrastě głasy děvě súdně,
sbierastě je u osudie svaté,
i dastě je lěchóm provołati.
Vsta Radovan ot Kamena Mosta,
je sě głasy číslem prěgliedati,
i věčinu provołati v národ,
v národ k rozsúzeniu na snem sboręn:
„Oba rodná bratry Klenovicia
roda stara Tetvy Popełova,
jen-že príde s pleky s Čechovými
v sie-že žirné vłasti přes tri řeky,
smierita sě tako o dědiny:
Budeta im oba v jedno vłásti."
Vstanu Chrudoš ot Otavy krivy,
žleč se jemu rozli po utrobě,
triasechu sě liútostiú vši údi,
máchnu rukú, zar've jarým túrem:

„Gorě ptencěm, k nim sě zmija vnorí,
gorě mužěm, im-že žena vláde!
Mužiu vlásti mužěm zapodobno,
prevenciu dědinu dáti pravda!“
Vsta Liubušia s otna zlata stoła,
věcě: „Kmetie, lěši i vládyky,
słyšestę zdě poganěnie moje!
Sud'te sami po zákonu pravdu,
u nebudu vám súditi svády.
Vol'te mužia meziu sobú rovna,
ký by vládł vám po želězu:
dievčie ruka na vy k vládě słaba.“
Vsta Ratibor ot gor Krekonoší,
je sě tako słovo govoriti:
„Nechvalno nám v Nemciech iskati pravdu;
u nás pravda po zákonu svatu,
ju-že prinesechu otci naši
v sie-že . . . . . .“

RUKOPIS KRALODVORSKÝ.

A. O VELIKÉM POBITÍ.

I.

Z črna lesa vystupuje skála,
na skálu vystúpi silný Záboj.
Obzíra krajiny na vše strany,
zamúti sě ot krajin ote vších,
i zastena pláčěm hołubinym.
Sědě dłúho, dłúho sě mútě,
i vzchopi sě vz hóru jako jelen.
Dołóv' lesem, lesem dłúhopustým
bystro spěcháše ot muže k mužu,
ot silna k silnu po všickej vłasti.
Krátká słova ke všěm skryto rěčě,
pokłoni sě bohóm, otsud k druhu spěcha.
I minu den prvý, i minu den vterý,
i kdaž za třětiem łuna v noci bieše,
sněchù sě mužie sěmo v les črn.
K něm zdě Záboj, otvede je v úvał,
v ponížený úvał hłubokého lesa.
Stúpi Záboj najnížeje dołóv,
vze varyto zvučno:
„Mužie bratrských srdec, jiskrených
zrakóv,

vám pěju najníží z doła:
piesň ide z srdce mého,
z srdce najníżeje pohrúžena v hori.
Otčík zajide k otcem,
ostavi v dědině dietky svoje i svoje lubice,
i neřěčě nikomu:
‚Bato, ty mluvi k něm oteckými słovy.'
I přijide cuzí úsilno v dědinu
i cuzími słovy zapovída.
I kak sě zdie v cuzéj vłasti ot jutra po večier,
tako bieše zdieti dietkám i ženám.
I jedinú družu nám iměti
po púti všiej z Vesny po Moŕanu.
I vyháně z hájev všě krahuje,
i kací bozi v cuzéj vłasti,
takým sě kłaněti zdě,
i jim obiecati oběť.
I nesmiechu sě bíti v čělo před bohy,
ni v súmrky jim dávati jésti.
Kamo otčík dáváše krmě bohóm,
kamo k něm hłásat chodíváše,
posěkachu všě drva,
i rozhrušichu všě bohy."
„„Aj ty Záboju, ty pěješ (z) srdce k srdcu
piesňú z střěda hořě!
Jako Lumir, ký słovy i pěniem
bieše pohýbał Vyšehrad i všě vłasti,

tako ty mě i všiu bratř!
Pěvce dobra miłujú bozi!
Pěj, tobě ot nich dáno v srdce proti vrahóm!“
Zřě Záboj na Sławojeva zapolená zraky,
i pěniem dále srdce jímáše:
„Dva syny, jejú hłasy přěcházesta v muská,
vycházievasta v les.
Tamo mečěm i młatem i oščepem učista paži;
tamo pokrysta i vracesta sě rozkosem.
Kehdy paže jejú bieše dorostła,
i jejú umy proti vrahóm,
i doróstachu druzí bratřieci:
ajta vši vyrazichu vz vrahy.
I by krutost jich búřúcé nebe,
i v dědiny vrátíše sě byvšie błahost.“
Aj skočichu všici v dół k Záboju,
i tiščechu jej u přěsilná paži,
i s prsú na prsy vši kładechu ruce,
věhłasno dávachu słova k słovóm.
I přicházéše noc před jutro,
aj vystúpichu z úvała,
rózno vezdě ke všěm dřěvóm,
ke všěm stranám brachu sě lesem.

II.

I minu den, i minu den vterý,
i po třětiem dni, kehdy sě zatemníše noc,
bra sě Záboj v les,
lesem za Zábojem sbori,
i bra sě Slavoj v les,
lesem za Slavojem sbori.
Všiak imě vieru k vojevodě,
všiak srdce úporno Králu,
všiak zbraň bystrú na Král.
„Aj Slavoj bratřě!
Tamo k modru vrchu! —
vrch ten po všěch po krajinách, —
tamo zaměřímy chody.
Ot vrcha k ranému slunc(u):
tamo les temén,
tamo si podámy ruce.
Nynie beř sě lisími skoky,
i jáz tako pójdu tudy.“
„„Aj Záboj bratřě,
čěmu naše braň jmá tepruv ot vrcha soptati krutosť?
Otsavad buřmy protiv Královým vrahóm!““
„Slavoj bratřě!
Kdaž hada potřieti chceši,
na hlavu najjistěje:
tamo hlava jeho!“

Rozstúpi sě mustvo lesem,
rozstúpi sě v pravo v levo.
Tudy taže Zábojevým slovem,
onamo slovem prudka Sławoje
hłubinami lesóv k modru vrchu.
I kehdy bieše pět sluncí,
podasta si přěsilně ruce
i pozřěsta lisíma zrakoma na Královy voje.
„Sraziti nám drbí Łudiek voje,
voje své pod jednu ránu!“ —
„Aj Łudiečě, ty si parob na paroby Králé!
Ty rci svému ukrutníku,
že dýmem jest nám velenie jeho!“
I rozlúti sě Łudiek,
rúčiem hłasem svoła své voje.
Podnebesie bě plno osvěty ot slunce,
v osvětě plno blska z Královych vojev:
hotovi všici nohú v krok i rukú v braň
Łudiekova-dle słova.
„Aj Sławoj bratřě,
tudy spěj lisími skoky;
jáz pójdu v střiecu jim v čělo.“
I vyrazi Záboj v přěd jako krupobitie,
i vyrazi Sławoj v bok jim jako krupobitie.
„Aj bratřě, ti-sě nám krušichu bohy,
ti-sě nám kácechu dřěva,

i płašichu krahuje z lesóv!
Bozi nám vícestvie dajú!"
Aj prudkosť vyrasi Łudiekem
z čětných vrahóv protiv Záboju.
I vyrazi Záboj,
hořiúciema očima v Łudiek [złobivo] měři:
dub protiv dubu zřieti ze všěho lesa.
Záboj hna protiv Łudieku nade všě voje.
Łudiek uderi silným mečěm,
přětě tři kóžě v ščítě.
I uderi Záboj młatem,
otskoči hbitý Łudiek,
v dřěvo vrazi młat,
i skoti sě dřěvo na voj,
i třiedeset jich otjide k otcem.
I zlúti sě Łudiek:
„Aj ty zhovadiłý!
ty veliká potvoro hadóv!
Mečěm sě potýkaj se mnú!"
I máše Záboj mečěm,
kus ščíta vrahu otrazi.
I tasi Łudiek,
meč sě smečě po koženě ščítě.
I zapolesta sě oba k ranám,
ranami všě po sobě stesasta,
i všě kołem zbrocesta krviú,
i krviú zbrocechu je mužie
koł koł jejú vezdě v přělútej sěči.

Slunce přějide poledne,
i ot poledne już na pół k večieru,
i váleno ješčě,
ni sěmo ni tamo ustúpeno,
i váleno zdě (ot Záboje),
i váleno tamo ot Sławoje.
„Aj ty vraže, Běs v tě!
Čěmu ty našu krev piješi?“
I chopi Záboj svój młat,
i otskoči Łudiek;
napřěže młat Záboj výš vz hóru
i vrže po vraze.
Letě młat, rozskoči sě ščít,
za ščítem sě rozskočista Łudiekova prsy.
I uleče sě duše těžka młata,
i młat i dušu vyrazi,
i zanese pět siehóv u vojsku.
Strach vrahóm vyrazi z hrdł skřěky,
radosť vzevzně z úst vojnóv Zábojevých,
i zajistři z radostnú zrakú.

III.

„Aj bratřie, bozi ny vícestviem dařichu!
Rozstupi sě vás jeden hłuk v pravo i v levo,
ze všěch údolí sěmo svedte koně:
koni řěhci vešken ten les!“
„„Záboj bratřě, ty udatý lve!
neupúščěj búřit u vrahy!““

Ajta otvrže Záboj ščít,
i v (jednej) ruce mlatem, i v druhej mečěm
tako i v přieč proráže dráhy u vrazech.
I by úpěti vrahóm,
i by ustúpati vrahóm;
Třas je hnáše z bojiščě,
Strach z hrdł jich vyráže skřěky.
Koni řěhce vešken les.
„Vz hóru, na koně!
s koni za vrahy přěse všě vlasti!
Rúčí konie neste v patách
za nimi našu krutosť!“
I vskočichu hłuci vz rúčie koně,
i skok na skok po vrazech sě hnachu,
ranú na ránu soptichu krutú krutosť.
I míjechu rovně,
i hory i lesi,
v pravo i v levo
všě ubíha v zad!
Hučě divá řěka,
vlna za vlnú sě vále:
hučěchu vši voji,
skok na skok všě sě hnáše
přěs búřiúcu řěku.
Vody uchvátichu mnostvie cuzích,
i přěnesechu své zvěsty na druhý břěh.
I po krajinách vezdě v šíř i v šíř
lútý ostřież rozepě svoje křiedle,

svoje dłúže,
bystro léta za ptactvem.
Zábojevi voji rozehnachu sě v šíř,
vezdě po vlastech hnachu lúto po vrazech,
vezdě srážechu je i stúpachu koni.
Nocú pod łunú za nimi lúto,
dnem pod sluncem za nimi lúto,
i opěti temnú nocú,
i po noci šedým jutrem.

IV.

Huče divá řěka,
vlna za vlnú sě vále:
hučěchu vši voji,
skok na skok vše sě hnáše
přěs búřiúcu řěku.
Vody uchvátichu mnostvie cuzích,
i přěnesechu své zvěsty na druhý břěh.

„Tamo k šedým horám!
tamo dobúří naše pomsta!“

„„Aj Záboj bratře,
już nám nedaleko hory,
a już hłučiek vrahóv,
i ti żałostivo prosie!““

„Vratno krajinú,
tudy ty, jáz tudy,
vyhubit vše Královo!“

*

Vietr búří přěs vlasti,
vojsky búřie přěs vlasti,
v pravo i v levo vezdě širú siłú
vojsky v radostném hłuce.“
„„Aj bratřě, aj šerý vrch!
Bozi ny tamo vícestviem dařili.
Tamo i vele duš těká
sěmo tamo po dřěvech.
Jich bojie sě ptactvo i płachý zvěř,
jedno sóvy nebojia sě.
Tamo k vrchu pohřěbat mrch
i dat pokrm bohovóm,
i tamo bohóm spasám dat mnostvie obětí,
a jim hłásat miłých słov,
i jim oružie pobitých vrahóv.““

B. O VÍCESTVĚ NAD VŁASŁAVEM.

I.

Nekłan káže vstáti k vojně,
káže knieżeciemi słovy
protiv Vłasłavu:
vstachu voje, vstachu k vojně,
vstachu na knieżecie słova
protiv Vłasłavu.
Hołedbáše sě Vłasłav kněz vícestviem
nad Nekłanem, nad sławným knězem,

púštiáše meč i oheň v krajiny Nekłaniny
i hłásáše nad hrabivými meči svojich vojnóv
pohanĕnie Nekłanu.
„V boj, Čstmiřĕ, vedi mé sbory!
Hadlivĕ ny pozývá nadutý Vłasław.“
I vsta Čstmir, i vzradova sĕ,
radostnĕ snĕ svój ščít črn dvú zubú,
i snĕ se ščítem i młat,
i nepronikavý hełm.
Pode všĕ drva vložĕ obĕti bohóm.
Bujno zvołáše Čstmir na voje:
v skořĕ voje v řady jidú.
I tažechu přĕd słuncem záhé,
i tažechu přĕs veš den,
i po słunci tamo k pachrbu.
Ajta sĕ vále dým po dĕdinách,
i po dĕdinách stenánie žałostivých hłasóv!
„Kto sežže dĕdiny?
i kdo rozpłaka vaše hłasy?
kto? Vłasław?
Poslednie budi jeho vrastvo!
Pomstu i pahubu voji moji naň nesú!“
Otvecechu vojevodĕ Čstmiru:
„Kruvoj, Kruvoj škaredý otehnáše stáda,
i sdieše hořĕ v dĕdinách ohnĕm i mečĕm.
Vše, čĕ plzno bieše, potřĕ jeho złoba krutá,
i zaje vojevodu nám.“

I zazli sě Čstmir na Kruvoj,
z širokú prsú złoba sě mu rozevřě
po všěch po údech.
„Vojni!“ vece, „z jutra záhé
rozpálímy krutosť všiu;
pohovte zemdleným údóm!“

II.

Stojia hory v pravo,
stojia hory v levo,
na jich vrcholi na vysokej
zírá jasné słunečko.
Horami zdě otsud,
horami tam otud
tahú voje,
bitvu v sobě nesú.
„Aj tamo k hradu,
hradu na skále,
tamo, kdě Kruvoj věží Vojmir
i jeho lepú dceř,
jež zaje v hustě lese,
tamo pod šedú skałú
i pohaně Nekłan kněz!
Kruvoj Nekłanu obiece vieru,
i podáše věrnú ruku:
obak hłasem tiem i rukú tú
uvádieše biedu na lud.
Aj vz hóru k vyšniu hradu,
aj k hradu, voji, tecte!“

I zaměšichu sě voji,
i hrnuchu sě k hradu
po słovech udatna Čstmira
jako ledovití mraci.
Pokrych(u) sě přědní ščít na ščít,
zadní zapierachu sě na kopie,
i v drva u přieč zasazená za drva.
I výš nad vršinu lesa
drnkachu meči jich v hrad,
běsnichu protiv mečěm z hrada tesajúciem.
Ŕváše na hradě Kruvoj ŕvániem býka,
ŕváše chrabrosť v svoje ludi,
i meč jeho padáše u Pražany
jako drvo se skály.
A (jako) po horách mnoho silných dubóv,
tako ke hradu sě shłúčě Nekłanových
vojnóv.
Vele Čstmir z zad uderiti na hrad,
vele s přěda přěskočiti hradbu.
Ajta drva vysokorostłá v hustotě pod skałú
přikłonichu k pevnej hradbě,
po drvech by sě váleły kłády
nad hłavami vojem.
Aj pod nimi z přěda
postavi sě silných muž k mužu;
sě týkáchu druh druha širokýma plecema.
Drva vložichu na rámě,
v přieč i v del je spevnichu úžemi,

i podstavichu sebe-dle dřěvce.
I vskočichu muži na sie drva,
rozložichu kopie po ramenú,
spěchu úžemi.
Vskoči řad třětiech na vteré,
čtvrtých na třětie,
i pátých až k vrchu ku hradovu,
s kad hořěchu mečě,
s kad sypěchu střěly,
s kad sě řiútichu búřiecie kłády.
Aj prúd Pražan jarno přěse zdi tečě,
zachváti všiu sílu v tvrdě hradě.
„Vstup, Vojmiře, vstup s miłú svú dcerú,
pokroč s věžě ven,
vz rané błaho tamo na skálu!
Na skále uzřieš
krváceti Kruvoj pod sekyrú mestnú."
Vznide Vojmir v błahodějné jutro,
vznide se svú dcerú lepotvornú,
i zřě krváceti vrah svój Kruvoj.
I posła Čstmir kořist vratno ludem,
s kořistiú vracě sě lepá děva.

III.

I chtieše Vojmir oběť vzdáti bohóm
v siem-že miestě, v siem-že krocě słunce.
„Vz hóru, Vojmiře!" vece Čstimir,
„naši kroci chvatajú vícezit nad Vłasławem.

Prodli v službě bohóm!
Bozi chtějú stepati Vlasław.
Kehdy slunce dokročí poledne,
jest nám dokročiti na sie miesto,
kdě vícestvie hłas vojsk našich vzhłásá.
Vet ti zbraně vraha tvého, pojdi!“
Vzradova sě Vojmir vele vele,
vzvoła (s) skały hłasem v lese zvučným,
z mocna hrdła voła k bohóm tako,
i vztřiasú sě drva šira lesa:
„Nezjařte (sě), bozi, svému słuze,
ež nepálí oběť v dnešniem słunci!“
„Dłužna oběť bohóm,“ vece Česťmir,
„a nynie nám na vrahy pospěti!
Nynie vsedni ty
na rúčie koně,
proletni lesy
jeleniem skokem
tamo v dúbravu!
Tam s cesty skáła
bohóm zmilená.
Na jejie vrchu
obětuj bohóm,
bohóm svým spasám,
za vícestvie v zadech,
za vícestvie v přědě.
Ne-že sě poznaje,
že słunce pokroči na tvrdosti nebes,

stúpíš tamo na miesto;
a ne-že slunce postúpí vterým krokem,
i krokem třětiem nad vršiny lesné,
dojdú voje tamo,
kdě oběť tvoje pověje v stlúpech dýmu,
i pokoří sě všě vojska, tudy jdúce.“

I vsěde Vojmir
na rúčie koně,
proletě lesy
jeleniem skokem
tamo v dúbravu
na[d] drahú k skále.
Na vršě skály
zanieti oběť
bohóm svým spasám
za vícestvie v zadech,
za vícestvie v přědě.
Jim obětova kravicu bujnú,
srst črvená po nie sě lsknieše.
Jałóvku siu kúpi ot pastuchy
v úvale tam u vysokej trávě,
dada za niu kóň i s uzdú.
Płápołáše oběť,
i blížíše sě voj k úvału,
i z úvała vz hóru v dúbravu.
Voji, ozvučění hłukem,
jidú po jednom, oružie nesúce.

Prokní, jda koł oběti, bohóm sláv hlá-
sáše,
i zacházeje zezvučě nemeškáše.
I kehdy docházéše posleda vojev,
vskoči Vojmir na svój rúčí komoň,
tučné kýty i plece nałoži šesti jezdcem
za voji.

IV.

I jdieše vojska všěmi kroky slunce
až pod polednie slunce.
Tamo na rovni očekáváše jie vojivný Vla-
sław.
Ot lesa k lesu stáše jeho síła,
síła stáše pět krát věcšie Pražan.
Jako z mračen z niej vznikáše jeket,
łánie psóv přěmnoha mnostvie.
„Trudno nám váleti s těmi vrahy,
kyj palicu málo kdy zadrží.“
Tako Vojmir.
Na čě-že Čstmir vece:
„Věhłasno to v súkromí mluviti,
věhłasno sě hotovati na všě.
Čěmu čěło protiv skále vzpřieci?
Liška obłúdí túr jarohłavý.
Zdě ny viděti Vłasławu s hory:
rúčě dołóv kołkoł vrcha sieho,
by v zad byli, kto u přědě běchu.
Opač chody tako dołem hory.“

A sie sdieše Vojmir, i sdieše Čstmir,
i hrnu sě vojska koł koł hory,
i hrnu sě vojska devěti krát.
Tako vrahóm vzmnožichu svá čísła,
tako vrahóm vzmnožichu jich strachy.
Rozstúpichu sě po nižniem chvrastí,
by sě lsknuła braň jich v zrace vrahóm,
i by leskem naplněma hora.
Na-li-t vyrazi Čstmir se zástupem,
zástup sěn bě čtyřie hłukóv čětný.
S niem ze stínóv lesniech vyrazi Třas,
Třas osěde četné voje vrahóm.
„V zad! v zad!“ strachy jim bi ze všia lesa.
Rozprnú sě řady sěmo tamo.
Vojmir vnoči na ně chrabrú rukú,
i zastúpi úvał na vzchod na pół,
v bok sě stavi protivo Vłasłavu.
Aj řičě les řvániem iz úvała,
jak by hory s horami váleły
i všě drva v sebe rozłámały.
I vyskoči Vłasłav protiv Čstmiru,
i vyrazi Čstmir proti(v) Vłasłavu v lútú sěč,
ranú, opět ranú srazi Vłasłav dołóv.
Vłasłav strašno po zemi sě koti,
i v bok i v zad, vstáti nemožéše,
Morena jej sípáše v noc črnú.
Kypieše krev ze silna Vłasłava,

po zelené trávě v syrú zemiu tečě.
Aj, a vyjde duša z řvúcéj huby,
vyletě na drvo
a po drvech sěmo tamo,
doniž mrtev nežžen.
Ulekú sě u Vlasława súcí,
upěchú vz hóru na stráň otsud
skryto před Čstmirovým videm,
před Čstmirem Vlasłavobojcem.
Zevzni vícestvie k Nekłan(ov)u radostnu uchu,
i zrači sě kořisť Nekłanovu radostnu oku.

C. O POBITÍ POLANÓV I VYHNÁNÍ JICH.

. . . . . sě v črn les,
tamo, kamo sě vládyky sněchu,
sedm sich vládyk s udatnými sbory.
Výhoň Dub tamo s niem snahú chváta
se všiú chasú svojú temnem nočniem.
Sie chasa mu bieše na sto chłapóv,
věch sto jmieše v nožnách břietné mečě,
k mečěm věch sto jmieše mocná páže,
k Výhoniu v utrobách statnú vieru.
Dostúpichu mýta střědem lesa
podachu si kołem pravě ruče,
tichými słovesy hovořili.

Noc sě přěvalíše přěs pół noci,
pokročíše k jutru šedošeru.
Ajta vece Výhoň knězu Oldřě:
„Hoj posłyš ty, velesławný kněže!
Bóh ti bujarosť da u vše údy,
Bóh ti da věhłasy v bujnú hławu!
Ty ny vedi proti złým Polanóm!
Po tvém słově pójdem v pravo v levo,
buď v přěd buď v zad, u vše pótky lúté.
Vz hóru! Vzmužte chrabrosť bujných srdec!“
Ajta kněz vzě prapor v mocnú ruku:
„Za mnú, za mnú! chrabro na Polany,
na Polany, vrahy našich zemí.“
Hrnúše sě za niem osm vládyk,
s vládykami třie sta pół sta vojnóv,
vojnóv přěudatných, tamo, kdě bě
mnostvie Polan rozvaleno ve sně.
Na vrše, kdě stáchu po kraj lesa:
aj, všia Praha mlčie v jutřniem spaní,
Vltava sě kúřie v raniej páře,
za Prahú sě promodrujú vrši,
za vrchy vzchod šedý projasňuje.
„S hóry dołóv! Ticho, všětichúnko!“
V tichej Praze chytro pokrychu sě,
oružie vše krzny zahalichu.
Jide pastucha po šerém jutře,
hłása bránu otvořiti vz hóru.

Slyše stráže volánie pastušino
otvoři mu bránu přěs Vltavu.*)
Vznide pastýř na most, hlasno trúbi,
vskoči kněz na most, sedm vládyk za niem,
prokní cvála se všiem se svým ludem.
Uderichu rány bubny hromné,
vyrazichu zvuky trúby hlučné.
Chorúhvy tu sbori na most vraziú,
veš most otřása sě pod jich davem.
Strach uderi u vše u Polany.
Aj Polené oružie chvátajú,
aj vládyky sěčné rány sekú.
Polené tu skáčiú sěmo tamo,
davem trčiú ku bráně přiekopy,
dále dále přěd udatnú sěčiú.
Aj vícestvie jesti Bohem dáno!
Vstane jedno slunce po všiem nebi,
vstane Jarmir nad všiú zemiú opět.
Roznosi sě radosť po všiej Praze,
roznosi sě radosť kołkoł Prahy,
rozletnu sě radosť po všiej zemi,
po všiej zemi ot radostnej Prahy.

*) Prvotně tu stálo „přěs přiekopy", jakož určitě vysvitá z verše 53: „trčiú ku bráně přiekopy". Podél Vltavy ovšem nebylo příkopův, kudy by Polané byli mohli ku bráně utíkati, ale příkopy byly u hradu pražského, a přes ně most ke bráně hradské. Podobná substituce Vltavy nalezá se při vypravování děje tohoto ve dvou rukopisech kroniky t. ř. Dalimilovy hl. 36, v. 20, totiž v *Cambr.* a *Ff.* (Fontes rerum Bohemicarum III. str. 74).

D. O POBITÍ SASÍKÓV.

Aj ty slunce, aj slunečko,
ty-li si žalostivo?
čěmu ty svietíš na ny,
na biedné ludi?
Kdě jest kněz? kdě lud náš branný?
K Otě daleko zajeł.
Kto ny vrahóm vytrže,
sirá vlastice?
Dłúhým tahem Němci tahú,
a sú Němci Sasíci,
ot zhořełských dřěvných hor
v naše krajiny.
„Dajte nebožátka, dajte,
střiebro, złato, zbožice,
paky vám vyžehajú
dvory, chyžice.“
„A všecko nám vyžehach(u),
střiebro, złato pobrachu,
hoviedce otehnachu,
dále k Troskám jdú.“
„Netužte, kmetie, netužte,
już vám travička vstává,
tako dłúho stúpaná
cuziem kopytem!
Víte věnce z polských květóv
svému vyprostiteliu!

Osenie sě zzelená,
proměnie sě všě!“
Rúčě sě (všě) proměníše.
Ajta Beneš Hermanóv
tajno lud v hromadu zve
protiv Sasíkóm.
Shłúčěchu sě kmetští ludé
v lese pod Hrubú Skałú;
všiak za oružie jmě cep
protivo vrahóm.
Beneš, Beneš v přědu jede,
za niem veš lud drážlivý,
„Pomstu! pomstu!“ voła, „vším
Sasóm pleniúcím.“
Ajta hněvi uchvátichu
krutostiú obě straně,
vzbúřichu sě v utrobách
rozezlených muž,
rozohnichu zraky jejú
protiv sobě strašivo.
Vstanú kyji nad kyje,
kopie nad kopie.
Srazistě tu obě straně,
jakž by les v les sě valił;
jak blesk hroma po nebi,
tako blesk mečěv.
Vzezvučě skřěk hrózonosný,
popłaši veš zvěř leský,

vše nebeská létadła
až po třetí vrch.
Rozléha sě po úvalech
ot skalnatých hor
tu ráz kyjev, tu mečěv
jak kot vetchých dřěv.
Tako stásta obě straně
protiv sobě bez hnutia
na zasazenú patú,
na pevnú łýtkú.
Obráti sě Beneš vz horu,
kynu mečěm na pravo,
tamo sě síła hrnu:
kynu na levo,
i v levo búři sě síła;
ot zad na skalnatý łom,
i z łoma vše kamenie
na Němce vrhú.
Jide pótka s chłuma v rovniu:
i by Němcem úpěti,
i by Němcem prnúti,
i pobitie jim.

E. O VELIKÝCH BOJECH KŘĚSŤAN S TATARY.

I.

Zvěstuju vám pověsť velesławnú,
o velikých pótkách, lútých bojech!
Nastojte, i veš svój um zbierajte,
nastojte, i nadivno vám słuchu!
Ve vłasti, kdě Ołomúc vévodí,
jesti tamo hora nevysoká,
nevysoká, Hostajnov jiej imě,
máti božia divy tamo tvoří.
Dłúho vłasti naše v míře biechu,
dłúho obih mezi ludem ktvieše,
ne ot vzchoda v zemiech búřia vstáše,
vstáše dceřě-dle taterska cháma,
już křěstěnští ludé pro kamenie,
pro perły i pro złato zabili.
Lepá Kubłajevna jako łuna
usłyše, že vłasti na zachodě,
v siech že vłastech luda mnoho žive,
otpravi sě poznat nravóv cuziech.
Na nohy tu skoči junóv desěť
i dvě děvě ku prórodu jejie.
Nahrnuchu, čěho třěba bieše,
i vsedachu vši na rúčie koně,
i brachu sě, kamo słunce spěje.

Jako zora po jutřě sě sěje,
kehdy nad mrkavy šumy vznide,
tako sě dci Kubłajeva cháma
rozenú i strojnú krású sieše.
Obvlečena bě vžia v zlatohłavě,
hrdło, ňádra rozhalena jmieše,
věnčěna kameniem i perłami.
Diviechu sě Němci krése také,
závidiechu bohatstvo jiej velím,
střěžiechu jiej púti jejie dráhu,
vypadnuchu na niu mezi dřěvy,
zabichu ju i pobrachu sbožie.

II.

Když sie słyše Kubłaj, chám taterský,
čě sě sta se dcerú jeho drahú,
sebra voje se všěch vłastí valných,
těže s voji, kamo słunce spěje.
Słyšechu to králi na zachodě,
ež chám spěje na ludné jich vłasti;
srotichu sě druhý ke druhému,
i sebrachu přěvelikú vojsku,
i tažechu polem protiv jemu.
Na rovni (sě) valnej położichu,
położichu i cháma zdě ždachu.
Kubłaj káže všěm svým čarodějem,
hadačěm, hvězdářěm, kúzelníkóm,
aby zvěstovali uhodnúce,
kteraký by konec boj jměł vzieti.

Sebrachu sě na-li-t čaroději,
hadači, hvězdáři, kúzelníci,
na dvě straně koło rozstúpichu,
i na dli trest črnú położichu,
i ju na dvě pólě rozčepichu.
Prvej pólě „Kubłaj“ imě vzděchu,
vterej pólě „králi“ imě vzděchu,
vetchými słovesy nad sím vzpěchu.
Počěchu trsti społu vojevati,
i trest Kubłajeva svícezíše.
Vzradova sě mnostvie všěho luda,
prokní tečě rúčě (k) koniem svojim,
i do řad sě voje postavichu.
Křěstěné ni světi neiměchu,
a hnachu bez uma v řady pohan
s takú pýchú, jakú sílu jmiechu.
Tu sě prvý boj v hromadu srazi,
střěły dščichu jako přievał s mrakóv,
oščepóv łom jako rachot hroma,
blsket mečěv jako oheň búřě.
Obě straně jarobujnú siłú
druha druže postúpati brání.
Pohany już mnostvie křěsťan hnáše,
i już by jim byli odoleli,
by nepřišli čaroději v nově,
přinesúce ty trsti rozčepené.
Tateré sě vele zapolechu,
na křěsťany lúto vyrazichu,

tako krupo je po sobě hnachu,
že je jak zvěř plachý rozprnuchu.
Tu štít leže, tu helmice drahá,
tu kóň vleče v střěmnech vojevodu,
tu sěn ješutno v Tatary teče,
a nde miłosrdie pro Bóh prosi.
Tako Tateré sě rozvojichu,
vz křěstany daň čětnú położichu,
dvě králevstvě sobě podmanichu,
starý Kyjev i Nový Hrad prostran.

III.

V skóřě roznosi sě hořě v zemiech,
po všěch vłastech lud sbierati stanú.
Postavichu čtyřie valné voje,
obnovichu vrastvie s Tatarýny.
Tateré sě hnuchu v pravú stranu.
Jak mrak črný, kehdy ledem hrozí
posúti úrody tučných polí,
tako by roj słyšán ot daleka.
Na-li-t Uhřie v setniny se shłukú,
na-li-t oružení s nimi střětnú;
a v ješut by chrabrost, udatenstvie,
v ješut všě jich drzostné vzpieránie.
Srazúce Tateré střědem v řady,
rozprnuchu všě jich voje čětné,
poplenichu všě, čě v zemi bieše.

Otstúpi naděja vše křesťany,
i by hořě hořia všého věcšie.
Vzmodlichu sě Bohu žałostivo,
by je spásal sich Tatar złostivých:
„Vstaň, ó Hospodine, v hněvě svojem,
sprosť ny vrahóv, sprosť ny stihajúciech!
Potłačiti chtějú dušu našu,
oklúčiúce ny vniuž vlci ovce!
Prvý boj nám ztracen, ztracen vterý!“
Tateré sě v Polscě rozłożichu,
blíže blíž poplenichu vše vłasti.
Dodrachu sě lúto k Ołomúcu.
Bieda vstane tužšia po krajinách,
ni čě neby prosto přě pohany.

IV.

Váleno den, váleno den vterý:
vícestvie sě nikamo nekłoni!
Ajta rozmnožie sě Tatar mnostvie,
jak sě množie večerní tma v jeseň.
I u povodniu sich Tatar lútých
kolébáše sě voj křesťan střědem,
úsilno sě drúce k siemu chłúmku,
na nemž máti božia divy tvorí.
„Vz horu, bratri, vz horu!“ voła Vnesław,
uderi svým mečěm na ščít střiebrn,
i chorúhvú výš nad hłavú toči.

Všě sě vzmuži, všě v Tatary vnoči.
Srazichu sě v jednu sílu silnú,
vyrazichu jako oheň z země
tamo k chłumku iz Tatar přěmnostvie.
Zpátečnými kroky chłúmkem vz horu.
Na podchłumí v šíř sě rozstúpichu,
k spodu zúžichu sě v ostrú hranu,
v pravo, v levo pokrychu sě ščíty,
vz ramena vložichů bystrá kopie
druzí prvým, tako druhým třětí.
Mraky střěł tu s hory na Tatary.
V tom temná noc posuła všiu zemiu,
rozvali sě k zemi i k obłakóm,
i zapřěti zraky zapolená
i křěsťan i Tatar protiv sobě.
V hustě tmě křěstěné náspy vrhú,
náspy zakopané koł koł vrcha.

V.

Když na vzchodě jutro počínáše,
pozdviže sě vešken tábor vrahóv.
Tábor sěn bě strašný: koł koł chłuma
až do nedozíráma daleka
na rúčiech tu koniech vniuž hemžechu,
nosúce na kopiech napíchané
hłavy křěsťan vz výš k chámovu stanu.
Shłúčě sě tu mnostvie v jednú sílu,
zaměřichu všici v jednu stranu

i mknuchu sě prudko vz chlúmek vzhóru,
i vzúpichu skřékem vššestrašivo,
ež sě hory doli rozléhali.
Křěstěné na náspech všudy stáchu,
máti božia dodáše jim chrabrost,
napínáchu rúčě tuhy łuky,
i máchachu silno ostré mečě.
I by Tatarovóm ustúpati.
I vzjietri sě národ Tatar lútých,
zaměši sě chám jich krutým hněvem.
V tře prúdy sě rozstúpi vęš tábor,
i hnachu třmi prúdy lúto vz chlúmek.
Křěstěné skácechu dřěves dva dset,
všěch dva desět, čě jich tamo stáše,
přivalichu kłády po kraj násep.
Już już Tateré sě v náspy hnachu,
skrěkem řvúce až do obłak strašno,
już sě jechu náspy rozkotati.
I svalichu s násep kłády mocné!
Sie smačkachu Tatary jak črvy,
sdrtichu je ješčě vz dál na rovni.
I by bojeváno dłúho kruto,
až noc temná konec bojem sdieše.
„Pro Bóh! aj nastojte, sławný Vnesław,
sławný Vnesław srazem s násep šípem!“
Krutý żel tu teskné srdce rváše,
trapná žízň utrobu kruto smáhše,
sprahłým hrdłem lzali rosnú trávu.

VI.

Večier tich tu projde na noc chladnú,
noc se proměníše v jutro šero,
i v tábořě Tatar klidno bieše.
Den sě rozhořieva na poledne,
křěstěné padachu trapnú žízniú,
vypražená ústa otvierachu,
pěvše chrapavě k mateři božiej.
K niej svá umdlá zraky obracechu,
žalostivo rukama łomichu,
ot země do oblak teskno zřěchu.
„Nevzmožno nám déle žízniú tráti,
nevzmožno (nám) pro žízň vòjevati!
Komu zdravie, komu drah živótek,
tomu v Tatarech miłosti žďáti!“
Tako řěchu jedni, tako druzí.
„Trapněje shynúti žizniú mečia!
V porobě nám bude vody dosti!“
„„Za mnú, kto tak smyslé!““ vece Věstoň,
„„za mnú, za mnú, koho vy žízň trápí!““
Tu Vratisław jak túr jarý skoči
Věstonia za silně páži chváti.
Die: „Prorado, skvrno křěstan věčná!
V záhubu chceš vrci dobré ludi!
Ot Boha ná(m) miłosť žďáti chvalno,
ne v porobě ot svěřěpých Tatar.
Neroďte, bratřé, spěti v pahubu!
Přětrpěchom najlútějiej vedro,

Bóh ny sílił v rozhárałé półdne,
Bóh nam sešle pomoc ufajúcím!
Zastyďte sě, mužie, takých řěčí,
ač sě hrdinami zváti chcete!
Pohynem-li žízniú na siem chlúmce,
smrť sie bude Bohem zaměřěna;
vzdámy-li sě mečěm našich vrahóv,
sami vražbu nad sobú spáchámy.
Mrzkosť jesť poroba Hospodinu,
hřiech v porobu samochtiec dáti šíju.
Za mnú poďte, mužie, kto tak smyslé,
za mnú před stolec mateře božiej!"
Jide za niem mnostvie k kaple světiej.
„Vstaň, ó Hospodine, v hněvě svojem,
i povyš ny v krajinách nad vrahy.
Vysłyš hłasy k tobě vołajúce!
Oklúčěni smy lútými vrahy!
Vyprosť ny z osidł krutých Tatar,
i daj svłaženie utrobám našim!
Hłasonosnú oběť tobě vzdámy.
Potři v zemiech našich nepřiateły,
shłaď je u věk a věky věkoma!"
Aj hle, na vznojeném nebi mráčěk,
vzdujú větři, zahučě hrom strašný,
chmúráše sě túčia po všěm nebi,
blsky ráz ráz bijú v stany Tatar,
hojný přievał pramen horský zživi.

VII.

Mezi [illegible] vojie v šíry zemi,
ot všech stran, ot všech krajin země
k Olomúci chvátaly jich vojska.
Těžcí meči po bocěch jim visia,
plni túli za plecema jim řechcú,
jasní helmi jim na kypých hlavách,
i pod nimi ručí koni skáčú.
Vzezvučialy hlasy rohóv lesních,
udeřily zvuky bubnóv [illegible].
Na-li-ť srážajetě stranĕ obě,
podvihaje sě mhla ote pracha,
i by pótka krutiá poslednějie.
Vznide chrest i drnket ostrých mečěv,
vznide syket kalených střěl strašný,
łom oščepóv, rachet kopí bystrých.
I by kłánie, i by porúbánie,
i by łkánie, i by radovánie.
Krev sě vale jak bystriny dščevy,
mrch tu ležéše jak v lese dřievie.
Siemu hłava na dvé rozčepena,
siemu srubeně stě ruce obě,
sěn sie kotě s oršě přě druhého,
i sěn zčřivy své vrahy młáti
jak po skałách lútá búřia dreva,
siemu v srdce po jilce meč vtasi,
i siemu Tataryn ucho střieže.
Uh, by ryk stenánie žałostivo!

Křěstěné počechu utiekati,
Tateré je lútým davem hnáti.
Ajta Jarosław jak oreł letě,
tvrdú ocel na mohúcech prsech,
pod ocelí chrabrosť, udatenstvie,
pod hełmiciú velebyster věhłas,
jarota mu z žhavú zrakú płáše.
Rozkacen hna jako lev drážlivý,
když mu tepłú krev sě uda zřieti,
kehdy nastřělen za łovcem žene:
tako zlúti sě, vz Tatary trči,
Čěšie za niem jako krupobitie.
Vrazi kruto na Kubłajevica,
i by pótka ovšěm velelútá.
Srazista sě*) oba oščepoma,
złomista je velím praskem.
Jarosław, veš ve krvi s oršem zbrocen,
mečěm Kubłajevica zachváti,
ot ramene šúrem kyčlu protčě,
tako ž' spade bezduch mezi mrchy;
zarachoce nad niem túlec s łukem.
Uleče sě veš lud Tatar lútých,
otmetáše dřěvce séhodlúhé,
pałováše tu, kto téci može,
tamo, otkad slunce jasno vstává:
i by prosta Haná Tatar vrahóv!

*) Rkp. srazistasta.

F. O SLAVNÉM SĚDÁNÍ.

Znamenajte staří — mladí
o pótkách i o sědání!
Bieše druhdy kněz zálabský,
kněz slavný, bohatý, dobrý,
ten imieše dceř jedinú,
sobě i všěm miłú vele.
Ta dci na div slična bieše,
těła urostłého krásně,
líce jmieše ovšěm biełé,
na lícech ruměnci ktviechu,
oči jako nebe jasné
i po jejiej biełej šíji
vłasi złatostvúci vějú,
u prstencech skadeřění.
Aj druhdy kněz káže posłu,
by se páni všici sněli
na hrad na hody veliké.
I kdaž bě den ustavený,
sněchu sě sěm všici páni
z dalných zemí, z dalných vłastí
na hrad knězu na sie hody.
Vzezni hłahoł trub i kotłóv:
páni ku knězu sě hrnú.
Pokłonichu sě tu knězu,
i knieni, i lepej dceři.
Za přědłúhé stoły sedú,

prokní rozenie-dle svého.
Nosichu jedenie divá,
i nosichu pitie medná,
i by hodovánie hlučné,
i by hodovánie slavné.
Rozstúpi sě síla v údech,
rozstúpi sě bodrost v myslech.
V ta doby kněz vece pánóm:
„Mužie, nebudi vás tajno,
z kakých příčin ste sě sněli.
Statní mužie! jáz chcu zviesti,
kací z vás mi najplznější.
V míře válku múdro ždáti,
vezdy nám súsědé Němci.“.
Die kněz; přětrže sě ticho.
Ot stołóv tu vstachu páni,
pokłonichu sě tu knězu,
i knieni, i lepej dceři.
Kotły, trúby słyšeti znova:
všě sě ku sědániu stroji
tu před hradem v širé łúce.
Vz výši na pavłači krásné
sedě kněz se starostami*),
sedě knieni s zemankami,
i Ludiše s děvicemi.
I káže kněz zemanóm svým:
„Kto chtie prví na sědánie,

*) Rkp. sedíe se kníez starostamí.

ty jáz kněz sám ustanovim."
I káže kněz na Střébora,
Střébor Ludislava zýva.
Vsedasta oba na koně,
vzesta dřěvce ostrú hrotú,
prudko protiv sobě hnasta,
dlúho spolu zápasista,
ež dřěvce oba zlámasta
i tak uondána biesta,
oba z dráhy vystúpista.
Zevzně hlahoł trub i kotłóv
i káže kněz zemanóm svým,
„kdo chtie vteří na sědánie,
aby knieni stanoviła."
Knieni na Srpoše káže,
Srpoš Spytibora zýva.
Vsedasta oba na koně,
vzesta dřěvce ostrú hrotú.
I hna Srpoš v Spytibora,
vysadi jej z tvrda sědła,
sám sě s koně rúčě vržě.
Oba dobysta tu m(e)čí,
ráz po ráze v črná ščíty,
jiskry vzprchú z črnú ščítú.
Spytibor Srpoše seče,
Srpoš v chładnú zemiu pade.
I oba sta unavena,
oba z drahy vystúpista.

Zevzně hłahoł trub i kotłóv,
i káže kněz zemanóm svým,
kto chtie třetí na sědánie,
by Ludiše stanoviła.
Kněžna na Lubora káže,
Lubor Bolemira zýva.
Vsedasta oba na koně,
vzesta dřěvce ostrú hrotú,
rúčě v ohradu sě hnasta,
protiv sobě zaměřista,
srazista sě oščepoma.
Bolemir sě s koně koti,
ščít mu daleko zaletě,
otnesú jej chłapi z dráhy.
Zevzně hłahoł trub i kotłóv,
Lubor na Ruboše zýva.
Ruboš rúčě na kóň vskoči,
prudko na Lubora žene.
Lubor kopie mečěm přětě,
křěpce v hełm mu vrazi ránu.
Ruboš vazem s koně spade,
otnesú jej chłapi z dráhy.
Vzezni hłahoł trub i kotłóv,
Lubor na zemany zýva:
„Kto sě chtějú se mnú biti,
těm v ohradu sěmo jeti.“
I by hovor mezi pány,
Lubor na ohradě ždáše.

Vytče Zdesław dłúhé dřěvce,
i na dřěvci tuří hłava.
Vskoči na orš jarobujný,
hrdivými słovy vece:
‚Praděd mój zbi diva túra,
otčík zahna Němcev sbory,
zkusí Lubor chrabrosť moju!‘
I tu protiv sobě hnasta,
hłavama v sebe vrazista,
aj oba s koniú spadesta.
Rúčě zdě mečě dobysta,
opěšałá zápasista,
křěpce mečěma máchasta,
koł sě rozléháchu rázi.
Lubor sě k němu přiboči,
mečěm kruto v hełm mu sečě,
hełm sě rozskoči v dva kusy.
Mečěm v meč uderi ranú,
i meč vzletě za ohradu,
Zdesław sě na zemiu vrže.
Zevzni hłahoł trub i kotłóv.
Oklúči Lubora panstvo
i vede jej přěde kněze,
přěd knieni, i přěd Ludišu.
Ludiše mu věnec stavi,
věnec z dubového listie.
Zevzně hłahoł trub a kotłóv.

G. PÍSNĚ.

1. Zbyhoň.

Poletova hołub se dřěva na dřěvo,
žałostivo vrka hořě věmu lesu:
„Aj ty lese širý, v tobě jáz létávach
s hołubicú drahú, s miłú, přě s militkú!
Ach, a złobný Zbyhoň chváti hołubicu,
i otnese u hrad, ach, u hrad u tvrdý.“ *)
Aj obcháze junoše koł(em) tvrda hrada,
žałostivo vzdycha po svej drahej miłej.
Ot hrada na skału. Na skále si sěde,
žałostivo sedě, s němým lesem mlčě.
I přiletě hołub, žałostivo vrka,
podviže junoše hłavu k němu, vece:
‚Ty hołúbčě mutný, tobě mutno samu!
Tobě-li krahujec uchváti tvú družu?‘
„Ty Zbyhoni tamo, na tom tvrdě hradě,
ty uchváti moju drahú přědrahúčkú
a otnese u hrad, ach, u hrad u tvrdý!“ **)
‚Hołúbčě, ty bysi był váleł s krahujem,
kdy by tobě było srdice udatno.
Ty bysi był vydřěł krahujcu svú drahú,
kdy by tobě była dravá ostrá drápy.
Ty bysi był zabił krahujce złobného,
kdy by ti był tvrdý masožravý nosec!‘

*) Rkp. ach a u hrad tvrdý.
**) Rkp. a otnese ach u hrad, u hrad u tvrdý.

„Vzhóru, mutný junoše ženi na Zbyhoň!
Tobě srdce přěudatno proti vrahu,
tobě protiv jemu braně silná, ostrá,
tobě jemu v hlavu těžek železný mlat!“
Rúčě junoše dołóv, v dole temným lesem,
i vze na sě svoju braň, i na rámě mlat svój,
spěje lesem temným ku hradu ku tvrdu.
Bě u hrada tvrda. Nocú vezdě temno.
Tlučě silnú pěstiú. „‚Kto to?‘“ s hrada słova.
‚Já(z) sem, łovec błudný!‘ — Otvořě sě vrata.
Tłuket silnú pěstiú. — Otvořě sě vteré.
‚Kdě vládyka Zbyhoň?‘ — „‚Za velikú sieniú!
Tamo Zbyhoň vilný, tamo płaka děva.‘“
‚Aj otvoři łovcu!‘ — Neotvoři Zbyhoň.
I rozrazi młatem dřvi silný junoše,
i rozrazi młatem Zbyhoněvi hłavu.
Hradem vezdě běha, i všě v hradě pobi,
u svej krásnej děvy do úsvěta leže.
Příde rané słunce vrchoły dřěv k hradu,
příde nová radosť v junošino srdce,
že svú krásnú děvu chová v silnú pážú.
‚Čie ta hołubice?‘ — „„Zbyhoň ju uchváti;
jako mě zdě věza, tak ju v tvrdě hradě.““
‚V lesy s tvrda hrada!‘ — I letieše v lesy.

I letieše sěmo, i letieše tamo,
se dřěva na dřěvo se svojím hołúbcem,
s hołúbcem spáváše na jednej větvici.
Vzradova sě děva se svojím junošú,
chodi sěmo tamo, vezdě kamo zechtě,
s militkem spáváše na jednom łožici.

---

2. Kytice.

Věje větřieček
z kniežeckých lesóv,
běže zmilitká
ku potoku,
nabiera vody
v kovaná vědra.
Po vodě k děvě
kytice płyje,
kytice vonná
z vioł a róží.
I je sě děva
kyticu łoviť:
spade, ach spade
v chładnú vodicu!
„Kda bych věděła,
kytice krásná,
kto tebe v kyprú
zemicu sáze,

tomu bych dała
prstenek zlatý.
Kda bych věděla,
kytice krásná,
kto tebe łýkem
hebúčkým sváza,
tomu bych dała
jehlicu z vlasóv.
Kda bych věděla,
kytice krásná,
kdo tě po chładnej
vodici pusti,
tomu bych dała
vienek svój s hlavy."

---

3. Jahody.

Jde má miłá na jahody
na zelená borka,
zadřieše si ostré trnie
v bělitkú nožicu.
Nemože moje zmilitká
na nožicu vstúpiti.

„Ach ty trnie, ostré trnie,
čěmu si boł sdělo?
Za to budeš, ostré trnie,
z borek vymýtěno!

Poždi, miłá, v pochłádečce
v zeleně borečce,
jáz doběhu na pałúček
po konieček bieły.“

Konieček sě na pałúce
v hustej trávě pase,
moje miłá v pochłádečce
na miłého ždaje.

Je sě miłá žałovati
po tichúnku v borce:
„Ach, čě řékne moje máti,
jáz nesčastná roba!

Vezdy mi řiekáše máti:
‚Chovaj sě junoší!‘
Čěmu se junoší chovati,
kdaž sú dobří ludie?“

I přijedech na koníce
jako sněžek bielém,
skočich s koně, věžech na suk
za střiebrnú uzdu.

Objech dievčě, přižech k srdcu
i celovach ústa,
i zabude krásná děva
v nožici bolný trn.

Łaskachom sě, miłovachom,
słunce na zachodě!
„Pojeď, miłý, rúčě domóv,
słunečko nám zajde!“

Vskočich rúčě na konieček,
jako sněžek bieły,
i vzech zmilitkú v náručie,
otjedech s niú domóv.

---

4. Jelen.

Běháše jelen po horách,
po vlasti poskakova,
po horách, po dolinách
krásná parohy nosi.
Krásnýma parohoma
hustý les proráže,
po lese skákáše
hbitými nohami.
Ajta junoše po horách chodíva,
dolinami chodíva v lúté boje,
hrdú braň na sobě nosíva,
braniú mocnú rozráže vrahóv shłuky.
Nenie już junoše v horách!
Podskoči na-ň zdě łstivo lútý vrah,
zaměši zraky złobú zapolená,
uderi těžným młatem u prsy:

zevzněchu mutno žałostní lesi.
Vyrazi z junoše dušu, dušicu,
sie vyletě pěkným táhłým hrdłem,
z hrdła krásnýma rtoma.
Aj tu leže!
Ṭepłá krev za dušicú teče, za otletłú,
syrá země vřełú krev pije,
i by v każdej děvě po žalním srdečce!
Leže junoše v chładnej zemi,
na junoši roste dubec, dub,
rozkłáda sě v suky šíř i šíř.
Cházieva jelen s krásnýma rohoma,
skáče na nožiciech rúčiech,
vz hóru v listie piena táhłé hrdło.
Sletujú sě tłupy bystrých krahujcev
ze všia lesa sěmo na sěn dub,
pokrakujú na dubě všici:
„Pade junoše złobú vraha,
junoše płakachu všě děvy.“

---

5. Růže.

Ach ty róže, krásná róže,
čěmu si raně rozkvetła,
rozkvétavši pomrzła,
pomrzavši usvědła,
usvědevši opadła?

Večier sědiech, dlúho sědiech,
do kuropěnie sědiech,
nic doždati nemožech,
všě dřiezhy, łúčky seżżech.

Usnuch. Snieše mi sě ve sně,
jako by mně nebožce
na pravej ruce s prsta
svłekł sě złatý prstenek,
smekł sě drahý kamenek.
Kamenek nenadjidech,
zmilitka sě nedoždech.

---

6. Žežhulice.

V širém poli dubec stojí,
na dubci žežhulice
zakukáše, zapłakáše,
že nenie vezdy jaro.

Kak by zrálo žitko v poli,
by vezdy jaro było?
Kak by zrálo jablko v sadě,
by vezdy leto było?

Kak by mrzli kłasi v stoze,
by vezdy jeseň była?
Kak by děvě těžko było,
by vezdy sama była?

---

7. Opuštěná.

Ach vy lesi, tmaví lesi,
lesi miletinští,
čěmu vy sě zelenáte
v zimě letě rovno?

Ráda bych jáz nepłakała,
nemútiła srdce:
a řěkněte, dobří ludie,
kto by nepłakał zdě?

Kdě mój otčík, otčík miłý?
Zahřěben v rovečce!
Kdě moje máti, dobrá máti?
Travka na niej roste!
Ni mi bratra, ni mi sestry,
junošu mi vzechu!

---

8. Skřivánek.

Pleje děva konopě
u panského sada:
pyta sě jiej skřivánek
pro čě žałostiva?

Kak bych mohła ráda býti,
malitký skřivánčě:
otvedechu zmilitka
u kamený hrádek.

*

Kdy bych pérce iměla
  psała bych lístek:
ty, malitký skřivánčě,
  ty by s něm tam letiał.

Nenie pérce, nenie błanky,
  bych psała lístek:
pozdravuj drahého pěniem,
  že zdě hořěm nyju.

Přehled obsahu.

Strana

Úvod I

Rukopis zelenohorský.

A. Nález o právu rodovém 1
B. Libušir soud 3

Rukopis kralodvorský.

A. O velikém pobití (Záboj) 11
B. O vícestvě nad Vlaslavem (Čestmir) 20
C. O pobití Polanóv i vyhnání jich (Výhoň Dub) . . 29
D. O pobití Sasíkův (Beneš Hermanóv) 32
E. O velikých bojích křesťan s Tatary (Jaroslav) . . 35
F. O slavném sedání (Ludiše) 46
G. Písně.
1. Zbyhoň 51
2. Kytice 53
3. Jahody 54
4. Jelen 56
5. Růže 57
6. Žežhulice 58
7. Opuštěná 59
8. Skřivánek 59

PG
5022
.A3
1879

PG 5022 .A3 1879 C.1
Rukopisove zelenohorsky a kral
Stanford University Libraries
3 6105 039 084 913

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305